

Fritidsodlingens Riksorganisations yttrande om betänkande SOU 2024:8 Livsmedelsberedskap för en ny tid

Fritidsodlingens Riksorganisation, FOR, tackar för att vi har fått möjlighet att lämna synpunkter. FOR är en samarbetsorganisation för Svensk Trädgård, Koloniträdgårdsförbundet, Trädgårdsamatörerna och ytterligare 17 rikstäckande föreningar för fritidsodlare och representerar därmed 75 000 medlemmar. FOR är också en röst för alla 5 miljoner fritidsodlare i Sverige.

Sammanfattning av yttrandet

FOR instämmer i utredningens uppfattning att det behövs en livsmedelsberedskap som är anpassad till en ny tid, och nya utmaningar, och att målsättningen ska vara säkerställd tillgång på livsmedel för hela Sveriges befolkning. Vi välkomnar även förslagen på förtydligande över de olika myndigheternas ansvarsområden.

Däremot har civilsamhällets betydelse för livsmedelsberedskapen blivit alltför anonymt i betänkandet. Utredningens förslag behöver kompletteras med initiativ som involverar civilsamhället för att skapa en stabilare mer inkluderande livsmedelsberedskap. Samma undanskymda roll har även småskalig och ekologisk primärproduktion av livsmedel intagit. Med alltför stort fokus på storskaliga konventionella produktionssystemen och långväga transporter ökar sårbarheten vid en kris då beroendet av externa insatsmedel är stort. I jämförelse är den ekologiska odlingens och fritidsodlingens behov av externa insatsmedel mycket små och är därmed robustare vid kris. Vi anser även att det borde tas mer hänsyn till angivna förslags långsiktiga miljöpåverkan.

Vi har valt att fokusera på kapitel 4. *Befolkningens behov och det offentliga åtagandet* i vårt yttrande.

4.3 Civilsamhällets roll inom livsmedelsberedskapen

I betänkandet framhålls ”att de frivilliga försvarsorganisationerna utgör en viktig del av samhällets kris-beredskap, men att deras roll i det civila försvaret behöver utvecklas”. Däremot saknas beskrivning över *hur* ideella organisationer behöver utvecklas och förslag på hur staten kan stödja denna utveckling.

Vi hade önskat förslag som tydliggör:

- Hur samarbetet mellan stat, kommun och civilsamhället formellt ska struktureras och koordineras för att öka civilsamhällets bidrag till livsmedelsberedskapen.
- Nationella riktlinjer bör utformas för att formellt integrera civilsamhällets organisationer i krisberedskapsplanering
- Att ideella organisationer behöver en långsiktig och hållbar finansiering av sin verksamhet. För de flesta organisationer är det inte möjligt att driva större projekt, som ligger utanför verksamhetens direkta kärnområde, enbart med finansiering som bygger på medlemsavgifter och ideellt arbete. Därmed nås inte civilsamhällets fulla potential. Här behövs en tydlig viljeyttring från staten med ekonomiska satsningar på civilsamhällets ideella organisationer. Denna investering kan dessutom ge positiva samhällseffekter som sträcker sig bortom enbart livsmedelsberedskap genom att bidra till en meningsfull fritid och stärkt gemenskap på lokal nivå.

Fritidsodling och livsmedelsberedskap

Vi är förvånade att fritidsodling inte nämns överhuvudtaget i utredningen. Att blunda för fritidsodlingens potential är att degradera miljoner människors vilja att bidra med en mycket viktig samhällsfunktion vid en kris. En beredskapsplan bör inkludera även hur människor kan bidra, både för att hjälpa sig själva och sitt grannskap, vilket i organiserad form omfattar civilsamhället och i synnerhet fritidsodlingen när det gäller livsmedelsberedskap.

Fritidsodlingen har genom historien visat sig vara viktig under kristider och kompletterar den kommersiella livsmedelsproduktionen. I Sverige finns 2,6 miljoner trädgårdar som tillsammans täcker över 320 000 hektar. Fritidsodlare finns över hela landet och täcker in stora ytor från norr till söder. I en nyligen genomförd Novus-undersökning uppgav 79% att egen odling i krissituation är viktig. Odlingsintresset har dessutom ökat med 38% under de senaste fem åren. Potentialen för livsmedelsproduktion i hemträdgårdar och kolonilotter har uppskattats till 700 000 ton ätliga grödor. En produktion som i kristider kan öka robustheten i livsmedelssystemet och att samhällets begränsade resurser kan riktas till dem som har störst behov.

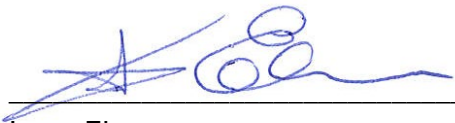
Fritidsodlingen är dessutom, till skillnad för storskalig konventionell primärproduktion, inte beroende av externa insatsmedel som diesel, konstgödsel och pesticider. Insatsmedel som i stor utsträckning importeras och ska fraktas till Sverige och som därmed blir extra sårbart vid kris.

Fritidsodlingen bedrivs dessutom över hela landet och främjar produktionen av lokal och närproducerad mat, vilket minskar behovet av långa transportsträckor och därmed minskar koldioxidutsläppen. Detta ökar också livsmedelsberedskapen genom att skapa en mer resilient och hållbar matförsörjning på lokal nivå.

Fritidsodling främjar samhällsgemenskap genom att människor delar erfarenheter, tekniker och resurser för att odla mat. Detta skapar sociala nätverk där grannar kan stödja varandra under tider av matbrist eller kris.

För att svensk fritidsodling ska nå sin fulla potential krävs dock;

- Satsningar på utbildning och kunskap. Odling som skolämne i grundskolan skulle ge viktig kunskap till kommande generationer. Behövs även ökad kunskap om hur egenproducerade livsmedel kan förvaras och lagras utan tillgång till el. Gäller dels på individnivå, dels att till exempel statligt stöd ges till byggande av matkällare i hyreshus, villor och koloniområden.
- Fler odlingsområden i städerna. Många vill idag odla men saknar möjlighet. Köerna till befintliga koloniområden är långa.
- Att fritidsodlingen börjar räknas som en viktig civilsamhällsaktör som kan erbjuda medborgarcentrerade strategier som snabbt kan mobilisera och bidra till en robust livsmedelsberedskap.

Inger Ekrem

Ordförande Fritidsodlingens Riksorganisation